

IMPACTUL SUMMIT-ULUI NATO DE LA BUCUREȘTI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Ion JECHIU

Catedra Istoria Românilor

The Bucharest Summit of NATO that took place at the beginning of April 2008 meant an important step on the way for strengthening of security in the modern world, especially in Afghanistan, Iraq, Far East, Balkans and in other points of the world.

The Summit analysed the question of the membership in NATO of two new countries – Albania and Croatia. The countries – member of NATO supported the territorial integrity and independence of Armenia, Azerbaijan, Georgia and Republic of Moldova. We made an attempt to analyse the results of this Summit for the Republic of Moldova.

Odată cu prăbușirea sistemului comunist în Europa Centrală și de Est, Alianța Nord-Atlantică (NATO) a evoluat spre o formă din ce în ce mai complexă, pentru a corespunde noilor structuri de securitate internațională, în care riscurile s-au multiplicat, dar și diversificat atât ca substanță, cât și ca arie din care provin. Mediul de securitate atât de fluid, cât și dinamica riscurilor care se manifestau pe diferite direcții (militar, politic, economic, social, cultural), au influențat temeinic procesul de transformare în care Alianța Atlanticului de Nord a intrat la începutul anilor 90 ai secolului XX.

Aceste noi realități ale dinamicii mediului de securitate internațional au imprimat un ritm accelerat de dezvoltare al Alianței Nord-Atlantice. O direcție importantă a acestui proces complex de schimbări ale NATO a constituit-o lărgirea sferei de interese și îmbogățirea agendei cu problematici din ce în ce mai variate ca substanță, caracteristice pentru zona Europei Centrale și de Est. Totodată, a început procesul de adaptare a Alianței Nord-Atlantice la noua situație, care s-a produs prin redefinirea misiunilor și obiectivelor sale, modificarea ariei geografice a teritoriului aliat, precum și prin proiectarea stabilității dincolo de aria euroatlantică propriu-zisă. Alianța s-a văzut nevoită să realizeze transformări complexe, determinate, în mare parte, de riscurile cărora urma să le facă față și care s-au reflectat plenar în modificarea structurii sale nu numai ca număr de membri, dar și ca modalități de organizare.

Pe de o parte, Alianța a contribuit la construcția instituțională, asistență în domeniul apărării, pregătirea forțelor pentru a deveni interoperabile, schimbul de experiență în domeniul doctrinei și conceptelor militare, iar pe de altă parte, procesul transformării a determinat și o rearanjare a priorităților Alianței, care au variat în funcție de gradul de risc al amenințărilor la adresa securității statelor-membre NATO. După terminarea războiului rece, principala sursă de instabilitate a fost reprezentată de conflictele interetnice, religioase, naționaliste, generate de fragmentările intrastatale care au avut loc imediat după prăbușirea comunismului în Europa Centrală și de Est.

Transformarea NATO, pe parcursul ultimului deceniu în condițiile globalizării, a fost caracterizată de o serie de inițiative, care reprezintă abordări concrete și deosebit de pragmatice ale noilor provocări și oportunități în domeniul securității, în contextul postrăzboi rece. Acestea includ: Parteneriatul pentru Pace, relațiile speciale cu Rusia și Ucraina, dialogul cu statele mediteranene, Planul de Acțiuni pentru Aderare (MAP) pentru a sprijini statele candidate să atingă standardele NATO, precum și cooperarea eficientă cu Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și organizația Națiunilor Unite. NATO abordează, de asemenea, în mod activ, provocările la adresa securității, conducând operații de gestionare a crizelor în Balcani și angajându-se să acționeze, atunci când și unde este necesar, pentru combaterea terorismului și a altor noi amenințări care se manifestă în afara spațiului euroatlantic [1].

Schimbarea naturii amenințărilor face necesară schimbarea metodelor pentru menținerea păcii. NATO își reorientează capacitățile de apărare pentru a răspunde amenințărilor din ziua de astăzi. Alianța își adaptează forțele și dezvoltă abordări multinaționale pentru a putea face față terorismului, statelor-problemă și altor amenințări de securitate, cum ar fi armele de distrugere în masă.

NATO prezintă, de asemenea, și o altă dimensiune, care constă în activități în domeniul planificării urgențelor civile și sprijinul acordat alianțelor și partenerilor în cazul producerii dezastrelor, precum și în promovarea cooperării în domeniul științei și mediului.

Summit-ul NATO de la București din aprilie 2008 a readus în atenție așa subiecte, precum securitatea în Balcani și în Orientul Mijlociu. Provocările la adresa securității din aceste regiuni sunt de natură teroristă și interlopă, care afectează grav dezvoltarea socială și economică a regiunilor respective. Menținerea securității în Balcani, unde odată cu proclamarea independenței provinciei Kosovo a crescut riscul de violență, rămâne în continuare sarcina generală a Misiunii NATO Forțele din Kosovo (KFOR). Menținerea securității în Orientul Mijlociu este determinată, în mare măsură, de îndeplinirea responsabilităților operaționale în Afganistan.

Transformarea Alianței cuprinde un set de aranjamente de logistică și transport pentru misiunile NATO, în special cele din Kosovo și Afganistan, care reprezintă centre extrem de importante de atracție în politica Alianței de menținere a securității pentru anii următori, precum și dezvoltarea unei politici generale pentru prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă și apărarea împotriva amenințărilor chimice, biologice, radiologice și nucleare.

La Summit-ul de la București a fost pusă în discuție problema aderării la Alianță a două state ex-sovietice: Ucraina și Georgia. În declarația summit-ului se menționează:

„Salutăm aspirațiile euroatlantice ale Ucrainei și Georgiei de apartenență la NATO. Am hotărât astăzi că aceste state vor deveni membre ale NATO. Ambele națiuni au adus contribuții valoroase la operațiunile Alianței. Salutăm reformele democratice din Ucraina și Georgia și așteptăm cu nerăbdare ca alegerile parlamentare din Georgia, din luna mai, să fie libere și corecte. MAP este următorul pas pentru Ucraina și Georgia pe calea lor directă spre aderare. Astăzi am stabilit cu claritate că sprijinim candidaturile acestor țări pentru MAP. Prin urmare, vom începe o perioadă de angajare intensă cu ambele țări, la nivel politic înalt, pentru a soluționa chestiunile încă nerezolvate în privința candidaturilor lor la MAP. Le-am solicitat miniștrilor de externe să facă o primă evaluare a progreselor la întâlnirea lor ministerială din decembrie 2008. Miniștrii de externe au autoritatea de a decide în privința candidaturilor Ucrainei și Georgiei pentru MAP” [2]. Propunerea candidaturilor acestor state pentru aderare a fost amânată la insistența Rusiei, dar s-a făcut o promisiune de o eventuală aderare la Alianță.

Pentru România a fost important și faptul că ea va fi protejată de scutul antirachetă al NATO, care în același timp va acorda protecție Greciei și Bulgariei.

Summit-ul NATO de la București a determinat și o nouă etapă în evoluția Alianței și în extinderea arhitecturii securității Euroatlantice. Astfel a fost expusă o nouă politică de apărare cyber, care are drept scop protejarea sistemelor informatice „cheie”, în acord cu responsabilitățile lor specifice, precum și asigurarea unei capacități de sprijin pentru națiunile aliate, la cerere, de respingere a unui atac cibernetic. De asemenea, un rol semnificativ a avut securitatea energetică, care după Summit-ul de la Riga din noiembrie 2006 a devenit unul dintre subiectele-cheie în menținerea securității Euroatlantice. Conform declarației adoptate la București, aliații au identificat principii care vor governa abordarea NATO în acest domeniu și au evidențiat opțiuni și recomandări pentru activitățile viitoare. Astfel, NATO își ia angajamentul în următoarele domenii: schimbul de informații; proiectarea stabilității; promovarea cooperării internaționale și regionale; sprijinul pentru gestionarea efectelor și sprijinirea protecției infrastructurii energetice critice [3].

În contextul acestor constatări, un loc aparte îi revine momentului legat de Ucraina, Georgia și Republica Moldova. Dacă în cazul celor două state, situația este aproape de clarificare, ele ar putea fi invitate pentru aderare peste un timp anumit, apoi subiectul rămâne neclar în privința Moldovei, care și-a exprimat principiul de neutralitate în politica de securitate și pentru care chestiunea transnistriană rămâne subiect deschis pentru discuții. Atâta timp cât sunt prezente forțele pacificatoare rusești în Transnistria, chestiunea transnistriană rămâne nerezolvată.

Din 1992, procesul de negocieri între părțile aflate în conflict este orientat pe două direcții: 1) determinarea statutului Transnistriei și 2) luarea unei decizii în privința contingentului militar rus aflat în Transnistria.

În legătură cu aceasta, trebuie de menționat că interesele Federației Ruse în această regiune au un rol considerabil în evoluția conflictului. Ele se manifestă în câteva aspecte. În primul rând, interesele ruse sunt de ordin geostrategic. Partea rusă consideră prezența sa pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv militară, drept o posibilitate de a exercita influența în Balcani. O astfel de poziție a fost exprimată în repetate rânduri atât de către Guvernul rus, cât și de diferite mișcări politice din Rusia. În al doilea rând, interesele Rusiei poartă un caracter politic. Unitățile de trupe rusești din Transnistria sunt ultimul contingent militar al Federației Ruse dislocat în Europa dincolo de granițele statului rus. Retragerea acestor trupe ar putea fi considerată ca o cedare în fața Occidentului și ar lipsi Rusia de anumite pârghii de influență în zona dată.

În consecință, interesele geostrategice și politice pe care le are Rusia în regiunea transnistriană explică suportul politic, economic și militar acordat de această țară regimului de la Tiraspol.

Pe de altă parte, „dosarul transnistrian” rămâne primordial și că decuplarea lui de cel al integrării europene nu s-a produs încă la Chișinău. Integrarea depinde de soluționarea conflictului, aceasta este ideea unei atare asocieri politice riscante și care pune, practic, toată energia Chișinăului în coșul „reintegrării statului” [4]. O chestiune nu blamabilă în sine, dar ineficace, prin unilateralitatea obsesivă a abordării, după cum s-a văzut de 17 ani încoace.

Declarându-se împotriva apropierii de NATO în condițiile unei neutralități negarantate, Chișinăul face apel la documente și inițiative, precum cea din 1 iunie 2004, când conducerea Republicii Moldova a propus Rusiei, SUA, României, Ucrainei și Uniunii Europene desfășurarea unei conferințe politice la nivelul șefilor departamentelor de politică externă, în cadrul căreia să fie semnat un Pact de Stabilitate și Securitate pentru Republica Moldova (PSSRM), „având statutul unui document de drept internațional”. Această inițiativă a eșuat. La fel ca și alte inițiative de aceeași natură.

În acest context, ruptura de NATO operată de Chișinău sugerează că nu mai există nici măcar amenințarea posibilă – ca element de negociere – odată ce este închisă ușa soluționării conflictului de către Moscova. Chișinăul se va orienta spre NATO, singurul lucru de care se teme Rusia cu adevărat. Și în aceste condiții, cum ar fi posibil ca Republica Moldova să rupă orice punte de colaborare reală cu NATO înainte de negocieri sau chiar în timpul unor negocieri decisive cu Moscova?

Pe de altă parte, ajungem la convingerea că a te baza numai pe UE în relația cu Moscova este insuficient. În acest sens, pot fi invocate inițiativele grăbite ale Reprezentantului UE pentru Republica Moldova, Kalman Miszei, susținătorul total al „spălării” imaginii lui Evgheni Șevciuk în vederea unei întâlniri la Parlamentul European cu „omologul” său Marian Lupu. Cum rămâne însă cu declarațiile pro-independentă ale speakerului de la Tiraspol și chiar a indignării acestuia că Rusia nu mai tratează „la pachet” conflictele înghețate conferindu-i Republicii Moldova un statut privilegiat, inadmisibil pentru favoritul domnului Kalman Miszei care ține morțiș la independență? [5]

Eșecul abordării (mai cu seamă) americane „Ukraine first approach”, care punea în centrul intereselor și eforturilor geostrategice Ucraina, Republica Moldova urmând să fie „absorbită” ulterior, în spațiul euroatlantic, începe să intre în criză. Summit-ul de la București a sugerat această idee. Care este, în aceste condiții, „Planul B” pentru Republica Moldova? Cum și cine va promova o eventuală nouă strategie – „Moldova first approach” – în care eforturile, mai modeste, acum, să fie focalizate pe Chișinău, și nu pe Kiev [6].

În același timp, trebuie de menționat că aderarea recentă a României la NATO a contribuit la o intensă colaborare a Republicii Moldova cu NATO. Unele dintre cele mai reușite realizări au fost: semnarea Planului Individual de Acțiuni de Paterneriat (IPAP). Acest plan este adaptat atât la specificul țării (neutralitatea, opțiunea europeană), cât și la necesitățile concrete în materie de modernizare a forțelor sale armate și de consolidare a securității Republicii Moldova.

La 3 octombrie 2007, la Chișinău a fost inaugurat Centrul de Informare și Documentare NATO din Republica Moldova (CID). Inaugurarea CID NATO se înscrie în prevederile Planului Individual de Acțiuni al Parlamentului Republicii Moldova și NATO.

Centrul de Informare și Documentare NATO este o instituție neguvernamentală, necomercială, autonomă, care își propune să promoveze valorile și principiile Euroatlantice, să sprijine cooperarea dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică și să implementeze obiectivele și activitățile stabilite în cadrul instrumentelor de cooperare Republica Moldova–NATO. Centrul informează populația privind activitățile prioritare ale NATO prin organizarea de conferințe, seminare, dezbateri, difuzarea comunicatelor de presă, emisiuni radio și TV [7].

Declarația summit-ului NATO de la București vorbește despre necesitatea dezvoltării parteneriatului NATO–Rusia, în ciuda recentelor declarații și acțiuni ale părții rusești. Readucerea Rusiei în Tratatul de Reducere a Armelor Convenționale din Europa (FACE)* ar însemna o accelerare în procesul de soluționare a chestiunii transnistriene, pe fundalul angajamentelor Summit-ului OSCE din noiembrie 1999 de la Istanbul. Cheia soluționării conflictului ar putea fi nu la Moscova, ci la Bruxelles. Declarația reflectă extinderea domeniilor de interes strategic și politic ale NATO, invitând Albania și Croația pentru aderare și lăsând ușile

* FACE a fost semnat la Paris în anul 1990. La 7 noiembrie 2007, Federația Rusă a suspendat aplicarea tratatului FACE, deoarece NATO a manifestat intențiile de a se extinde în estul Europei.

deschise Ucrainei și Georgiei. Această configurație geopolitică marcată de extinderea NATO spre estul Europei facilitează Moldova la informarea și documentarea amplă a spațiului Euroatlantic cu problematica transnistriană, recunoașterea acestei probleme pe plan internațional și accelerarea îndeplinirii angajamentelor luate de Rusia la Summit-ul de la Istanbul.

Soluționarea chestiunii depinde foarte mult de faptul cum Moldova va aborda subiectul Transnistriei în continuare, cum va informa opinia internațională, cum va purcede la diplomația publică. Bruxelles-ul trebuie informat cu promptitudine și coerență despre negocierile întreprinse și desfășurate pe fundalul soluționării problemei transnistriene. NATO nu se implică în problema transnistriană, care cere o abordare de uz intern. NATO poate asista consultativ în mediere și negociere, ceea ce ar putea reprezenta cheia soluționării problemei.

Situația din Balcani, care rămâne tensionată după declarația de independență a Kosovo, solicită o implicare amplă a KFOR în țară și o menținere înaltă a dialogului strategic și politic cu statele partenere din regiune, inclusiv cu Republica Moldova, pentru a asigura un cadru viabil de securitate și democrație în regiune. Aderarea Albaniei și Croației a lărgit spațiul de interese al NATO în ceea ce privește combaterea terorismului internațional și proliferarea armamentului în Balcani. De asemenea, cu aderarea acestor două state se fortifică și planul de creare a unui sistem de apărare antirachetă la intenția SUA în Europa, care în condițiile de amenințare cu rachete balistice cu rază lungă de acțiune să fie protejată. Un rol important în această configurație îl joacă Rusia, care a suspendat participarea sa la tratatul FACE, poziția căreia în politica de apărare antirachetă este una hotărâtoare. Consolidarea dialogului cu Rusia de către NATO pe acest fundal ar putea determina eventual soluționarea conflictului transnistrian și promovarea unui dialog politic sănătos între Chișinău și Moscova. Incertitudinea politică referitoare la politica Moldovei cu privire la integrarea în structurile europene pare a fi una dubioasă, în opinia publică internațională, atâta timp cât Moldova se arată interesată de politica Moscovei. Cu cât insistă Moldova la o politică a dublelor standarde, cu atât se îndepărtează de posibilitatea soluționării chestiunii transnistriene și cu atât mai mult de o eventuală aderare la structurile europene. Chestiunea transnistriană nu reprezintă o piedică în realizarea IPAP-ului și Planului de Acțiuni UE–Republica Moldova. Voința politică a Republicii Moldova trebuie să fie bine exprimată în rândul elitei politice și, respectiv, bine înțeleasă de societatea civilă și de cea internațională [8].

Republica Moldova este un stat neutru și nu urmărește, în relațiile cu Alianța, obiectivul de aderare, totodată, statutul constituțional de neutralitate nu constituie un obstacol în calea consolidării securității naționale prin aprofundarea cooperării țării cu NATO.

Referințe:

1. Transformarea NATO. - Bruxelles, 2004, p.3.
2. http://www.summitbucharest.ro/ro/doc_201.html
3. Ibidem.
4. [http:// politicom.moldova.org/news/analiza-si-totusi-nato-109278-rom.html](http://politicom.moldova.org/news/analiza-si-totusi-nato-109278-rom.html)
5. <http://politicom.moldova.org/news/analiza-si-totusi-nato-109278-rom.htm>
6. Ibidem.
7. Centrul de Informare și Documentare NATO din Republica Moldova (CID NATO). - Chișinău, 2008, p.2.
8. <http://politicus.blogmoldova.com/3119024/>

Prezentat la 12.05.2009